

# PROGRESJONSPLAN FOR

## NØTTELITEN FAMILIEBARNEHAGE 2015-2019

Progresjon betyr framskritt. Det du ikke kan få til i dag, får du til i morgen eller neste år. Vi presenterer forslag til løsninger, introduserer muligheter og ulike teknikker fra barnet begynner i barnehagen til det begynner på skolen. Barna skal oppleve at hvert barnehageår innebærer nye opplevelser og erfaringer, samtidig som noe gjentar seg.

Alle barn er aktive deltakere, medspillere og utforskere i egne liv. De påvirkes av omgivelsene sine, og påvirker selv. Utvikling og progresjon i småbarnsalderen er en sammenheng mellom å tilegne seg kunnskap og lære seg ferdigheter.

Det er viktig å påpeke at progresjon er en prosess – resultatet måles ikke. Det er store individuelle forskjeller på når barn når milepæler og når de er klar for ny læring. For oss i Nøtteliten familiebarnehage er det viktig å motivere, lære og inspirere barna til å få nye erfaringer og kunnskap.

Vi har tatt utgangspunktet i de 7 fagområdene og prøvd å lage en skjematisk oversikt over hva barna i Nøtteliten familiebarnehage skal på kjennskap til og erfare gjennom årene de går i barnehagen.

Progresjonsplanen er et "levende" dokument, som danner grunnlaget for arbeidet vårt i barnehagen. Den enkelte avdeling utarbeider sine planer med utgangspunktet i rammeplanen, årsplanen og progresjonsplanen. Sammen vil disse gi en god beskrivelse av hva barnehagen gir barna av innhold, utfordringer og opplevelser.

Det vil alltid være behov for endringer, justeringer og tilføyinger. Planen vil bli evaluert sammen med arbeidet vårt kontinuerlig gjennom året.



## **Progresjon: Kommunikasjon, språk og tekst.**

**Fra rammeplanen: "Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk. Tekst omfatter både skriftlige og muntlige fortellinger, poesi, dikt, rim, regler og sanger. Viktige sider av kulturoverføringen er knyttet til kommunikasjon språk og tekst."**

### **MÅLSETTING:**

- **Et godt språklig miljø**
- **Kompetente personale**
- **Sikre alle barn gode rammer for språklig utvikling**
- **Stimulere til språklig bevissthet**
- **Ekstra oppfølging til barn med språklige vansker**
- **Tilrettelegging og norskopplæring til fremmedspråklige barn.**

<b>ÅR</b>	<b>HVA</b>	<b>HVORDAN</b>	<b>PROSESSMÅL</b>
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kommunikasjon gjennom blikk, mimikk, peking, enkle ord og setninger. Begynne ett ords ytringer.</li> <li>- Snakke om det som er nært og synlig.</li> <li>- Sette ord på hendelser, følelser og gjenstander.</li> <li>- Oppmerksomhet, respons og repetisjon.</li> <li>- Forstå enkle beskjeder.</li> <li>- Begynnende læring om farger</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mye en til en kontakt.</li> <li>- Lese billedbøker</li> <li>- Dele inn i små grupper</li> <li>- Leke med lyder</li> <li>- Sanger og bevegelser</li> <li>- Gi barna tid til å uttrykke seg</li> <li>- Bruke snakkepakken, konkrete, bevegelser, bilder som støtte til enkle sanger og temaer.</li> <li>- Sette ord på det barna peker på/ viser med kroppsspråket.</li> </ul>	Få en begynnende forståelse av språk Rytme i språket Glede av felleskapet
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bruke 2-3 ord setninger.</li> <li>- Kan forstå instruksjon med 2 ledd f.eks legg bamsen i senga</li> <li>- Videreutvikle begrepsforståelse og symbolforståelse</li> <li>- Sette ord på ønsker</li> <li>- Lyttetrening</li> <li>- Kan enkle bevegelser/ mimikk i forhold til sanger med bevegelser, rim og regler.</li> <li>- Se sammenheng mellom ord og bilde</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Samlingsstund</li> <li>- Snakkepakken</li> <li>- Smågrupper</li> <li>- Billedkort, puslespill og bøker som er tilpasset aldersgruppen</li> <li>- Gjenkjennerleker (kims lek).</li> <li>- Legge til rette for samtaler mellom voksen- barn, barn-barn.</li> <li>- Stimulere til rollelek og ta-tur lek.</li> </ul>	Begynnende dialog. Kunne enkle sanger/ rim og regler. Kan velge sine favorittbøker/ sanger
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Rytmen i språket</li> <li>- Utvikle samtaler til å strekke seg i tid og innhold</li> <li>- Kunne gjenfortelle noe som hendte i går</li> <li>- Utvikle fortellerglede</li> <li>- Lære å sette ord på følelser</li> <li>- Bevisstgjøring på bruk av språk i konfliktsituasjoner</li> <li>- Utvikle samspill med jevnaldrende</li> <li>- Gjenfortelle enkle kjente eventyr</li> <li>- Gjenkjenne og gjenkalle rim og regler</li> <li>- Kunne fargene</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Vi gir rom for undring og fantasi.</li> <li>- Samtale om felles opplevelser hver dag</li> <li>- Oppmuntre barna til å fortelle</li> <li>- Vi snakker om og setter ord på følelser; "Steg for steg".</li> <li>- Leser bøker som gir inspirasjon og nytenkning,</li> <li>- Fortelle eventyr med konkrete,; "snakkepakken".</li> <li>- Høytlesning og lytte til lydbøker.</li> <li>- Bruker konkrete, snakkepakken</li> </ul>	Vekke interesse for bøker Utvikle språket, gjøre seg forstått. Sette ord på følelser. Kjenne en del rim, regler og sanger Kjenne igjen sin egen bokstav
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utvikle variasjoner innenfor språket</li> <li>- Utvikle det abstrakte begrepsapparatet</li> <li>- Preposisjoner, bøyninger av verb, adjektiver, motsetninger osv.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Leke og tulle med ord spontant og organisert</li> <li>- Språksprell</li> <li>- Spille spill</li> </ul>	Kan flere begrep, økt ordforråd. Løser konflikter ved hjelp av språket- sette ord på hva

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Se sammenhengen mellom det talte og det skrevne ord</li> <li>- Kunne sette tekst/ historie til sin egen tegning</li> <li>- Lytte til tekstbøker på ca 20 sider</li> <li>- Kjenne igjen sitt eget navn</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Rimer og dikter</li> <li>- Dramatiserer og dokumenterer</li> <li>- Fortellinger skal underbygges med konkrete; snakkepakken.</li> <li>- Barna dikter tekster, bokstaver og tall som den voksne skriver ned</li> </ul>	<p>som har skjedd. Kjenne igjen sitt eget navnebilde. Begynnende gjenfortelling</p>
5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tall og bokstaver blir en del av det daglige livet i barnehagen</li> <li>- Knekke språkkoden- rett bøyning</li> <li>- Forstå tidsomgrep i går, i dag, i morgen</li> <li>- Utvikle interesse for å lytte til andres fortellinger</li> <li>- Trene på å hevde sin mening og lytte til andres</li> <li>- Bli kjent med gåter og vitser</li> <li>- Forstår kollektive beskjeder- utføre handling</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Barna skal møte ordbilder, bokstaver, tall og andre symboler på avdelingen</li> <li>- Høytlesning, lydbøker å oppfordre barna til gjenfortelling.</li> <li>- Mer avanserte sanger</li> <li>- Fast førskolegruppe der det jobbes med skoleforberedende oppgaver</li> <li>- Trene på å skrive eget navn</li> <li>- Øve på å rekke opp hånden, ta ordet og si sin mening.</li> </ul>	<p>Variert ordforråd med rett setningsoppbygging.. Forstå tidsrom. Lytte til enkel historie og gjenfortelle. Skrive navnet sitt.</p>



## **Progresjon: Kropp bevegelse og helse.**

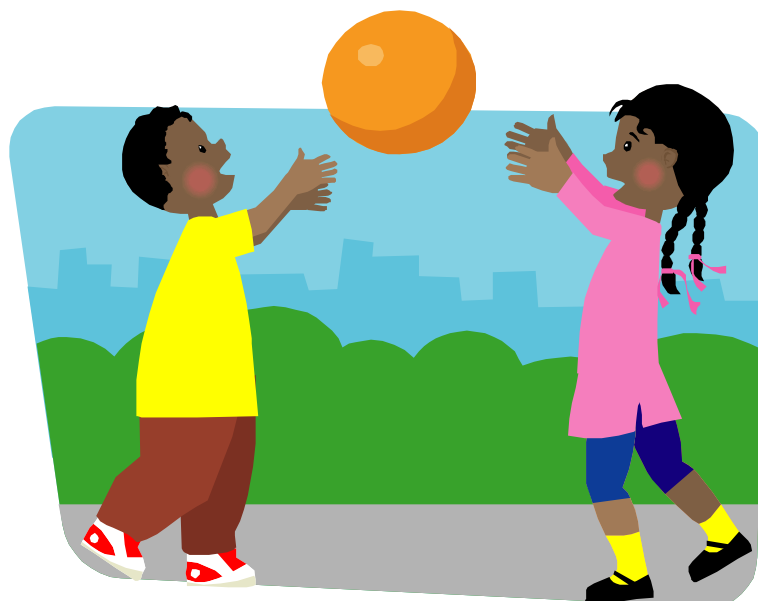
**Fra rammeplanen: "Barn er kroppslig aktive, og de uttrykker seg mye gjennom kroppen. Gjennom kroppslige aktiviteter lærer barna verden og seg selv å kjenne. Gjennom sanseintrykk og bevegelse skaffer barn seg erfaringer og ferdigheter og kunnskaper på mange områder. Barns kontakt med andre barn, startet ofte med kroppslige signaler og uttrykk. Det har betydning for utvikling av sosial kompetanse... Godt kosthold og god veksling mellom aktivitet og hvile er av betydning for utvikling av en sunn kropp".**

### **MÅLSETTING:**

- **Et inne og utemiljø som inviterer og inspirerer til fysisk aktivitet.**
- **Engasjerte voksne som har kunnskap om barns utvikling og betydning av fysisk bevegelse.**
- **Gi alle barn mulighet for fin – og grovmotoriske aktiviteter og utvikling ut fra behov, interesse og mestringsnivå.**
- **Variert og sunt kosthold.**
- **Gode rutiner for hygiene**

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- beherske grunnleggende motoriske ferdigheter som å krype, gå, springe, hoppe og klatre</li> <li>- Få erfaring med kroppen, først og fremst ansikt, armer og bein.</li> <li>- Pinsettgrepet</li> <li>- Øve på håndvask</li> <li>- Lære å spise/drikke selv</li> <li>- Tannpuss</li> <li>- Bli kjent med nye smaker</li> <li>- Hjelp til med av og påkledning</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- bruke dans og bevegelsesanger</li> <li>- Bruke hele utelekeplassen i frilek.</li> <li>- Gå på tur, leke med ball, enkle hinderløyper</li> <li>- Titt, tei- leken, benevne kroppsdelar i stellesituasjon</li> <li>- Hjelp med håndvask</li> <li>- Smake på forskjellig mat</li> <li>- La barna spise/drikke selv</li> <li>- Gode rutiner for soving, hvile og aktivitet</li> <li>- La barna klatre selv opp på stellebord, gå selv til vogn.</li> <li>- Ute i frisk luft hver dag.</li> </ul>	Begynnende kroppskontroll Opplever glede ved å bevege seg.
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Videreføre motoriske ferdigheter, balansere og rulle</li> <li>- Øve på å sitte i ro</li> <li>- Lære navn på kroppsdelar</li> <li>- Få finmotoriske utfordringer</li> <li>- Lære rutiner for håndvask og toalett trening</li> <li>- Lære om sunt kosthold</li> <li>- Begynnende av og påkledning</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gå tur i ulendt terreng</li> <li>- Oppmuntre til "å sitte i ro i samlingsstund og under måltid</li> <li>- Synge sanger hvor kroppsdelar benevnes; "Lille Hasse Hare", "hode, skulder, kne og tå", "du har 2 øyne".</li> <li>- Perle med store perler, legge puslespill, få prøve seg med saks.</li> <li>- Snakke om hvorfor vi vasker hendene.</li> <li>- Sitte på do etter mat</li> <li>- Bli kjent med hva som er sunt/usunt</li> </ul>	Barnet skal vite noe om de ulike kroppsdelene; hode, arm, fot, munn, nese, øyne.
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Videreføre motoriske ferdigheter, sykle. Starte med å hinke, hoppe med samlede ben, kaste og ta imot ball.</li> <li>- Øve på blyantgrep, klipping</li> <li>- Glede over å være ute i all slags vær</li> <li>- Gryende forståelse for hvordan kostholdet virker inn</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hinderløype i naturen, hermegåsa, sykkeløp. Gå lengre turer i ulendt terreng.</li> <li>- Bal lek/hinderløype i gymsalen på Hauge, øve på å hoppe, hinke og klatre.</li> <li>- Rettlede og legge til rette for formingsaktiviteter</li> <li>- Fortelle hvordan vi skal nyse, hoste i armkroken, vaske hender etter</li> </ul>	Begynne å kle seg selv. Kan spise selv. Bedre kroppskontroll.

	<p>på kroppen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Få kjennskap til hygienetiltak</li> <li>- Kjenne til smakssanser søtt og surt</li> <li>- Si ifra ved behov for å gå på toalett</li> </ul>	<p>toalettbesøk.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Lære om sunt/usunt</li> </ul>	
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utvide forståelsen for sammenhengen mellom kosthold og helse</li> <li>- Videreføre motoriske ferdigheter, gi fart på føyse selv. Øve på utholdenhet i aktiviteter</li> <li>- Bedre kontroll på finmotorikken</li> <li>- Få kunnskap om bakterier</li> <li>- Kunnskap om sundt/ usunt</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Være med på matlaging</li> <li>- Forklare hvordan en lager fart på føysa.</li> <li>- Inspirere til utholdenhet på lengre turer</li> <li>- Øve på å klippe etter strek, øve på å fargelegge etter streker.</li> <li>- Forklare viktigheten av håndvask og konsekvenser av manglende håndvask</li> <li>- Lage plakater om tema</li> <li>- Lese Karius og Baktius</li> </ul>	<p>Få mer selvtillit ved å bruke kroppen.</p> <p>Kunne være utholdende.</p> <p>Kan stort sett kle seg selv.</p> <p>Er renslig.</p>
5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Videreføre motoriske ferdigheter, øve på å hoppe tau, fotball, ta imot ball, balansere på en fot</li> <li>- Stole på egen kropp, utfordre egne grenser</li> <li>- Mer forståelse for hvordan kroppen fungerer innvendig og utvendig</li> <li>- Selvstendighet mht påkledning og måltid</li> <li>- Kosthold og matens betydning for kroppens fungering</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Aktive voksne i uteleken, tilrettelegge for fysisk aktivitet i utetiden</li> <li>- Gå lange turer</li> <li>- Lære enkel førstehjelp</li> <li>- Sammenhengen mellom påkledning og helse</li> <li>- Klare toalettbesøk selv</li> <li>- Klare å kle seg selv avpasset værforhold</li> <li>- Være med på matlaging(planlegging)</li> </ul>	<p>Utvikler glede ved å bruke naturen til utforskning og kroppslige utfordringer.</p> <p>Får en forståelse av hvordan en bruker kroppen og naturen, og samtidig tar varer på miljøet.</p>



## **Progresjon : Kunst, kultur og kreativitet**

**Fra rammeplanen: Å være sammen om kulturelle opplevelser og å gjøre eller skape noe felles, bidrar til samhörighet. Barn skaper sin egen kultur ut fra opplevelser gjennom rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk. Vi barn får et mangfold av muligheter for sansing, opplevelse, eksperimentering, skapende virksomhet, tenking og kommunikasjon. Fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design.**

### **MÅLSETTING:**

- **Barnehagen skal innredes og utstyres slik at det innbys til og stimuleres til kreativ lek og aktiviteter.**
- **Barnehagen skal ha gjennomtenkt og variert tilbud av formingsmateriale.**
- **Alle barn skal få erfaring med forskjellige virkemidler teknikk og form som: kroppsspråk, musikk, billedkunst, foto, drama, male/tegne, teknikker mm.mm**
- **Barna skal bli kjent med lokale tradisjoner innen bomiljø, byggekunst, og håndverk, kulturlandskap og kulturminner i lokalmiljøet.**

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Introdusere barna for formingsmaterieil</li> <li>- Bruke sang, dans, musikk, rytme som ingrediens i hverdagen</li> <li>- Tegne , male</li> <li>- Kjenne enkle bevegelsesanger og enkle rytmeinstrumenter</li> <li>- Enkle fortellinger</li> <li>- Bevege seg fritt til musikk</li> <li>- Karneval</li> <li>- Kunstutstilling i barnehagen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Fingermaling, store pensler, blyanter, rive papir, m.m</li> <li>- Presentere barnas arbeid på en estetisk og kreativ måte.</li> <li>- Lage fellesmalerier/ prosjekter</li> <li>- Sanger med bevegelse og variasjon i stemmebruk</li> <li>- Enkle eventyr med konkrete og variert stemmebruk</li> <li>- Barna opplever karneval for første gang- forsiktig bruk av masker.</li> </ul>	<p>Erfaring med å føle, kjenne og eksperimentere med farger- maling. Glede, humor, spenning ved erfaring. Få inntrykk(oppleve atmosfæren) Prosesen er viktigst Opplever mestringsglede. Uttrykker seg kreativt</p>
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Jobbe med kjente formingsmaterialer, innføre ulike teknikker</li> <li>- Lære sanger med litt mer tekst</li> <li>- Bli kjent med navnene på instrument</li> <li>- Få kjennskap til primærfargene rød, blå, gul og grønn</li> <li>- Enkle fortellinger (stimulerer fantasien)</li> <li>- Kunstutstilling</li> <li>- karneval</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- barna får male, tegne/farge, klippe, lime modellere m.m</li> <li>- Legge til rette for gode, varierte musikkopplevelser, bruke enkle instrumenter.</li> <li>- Bruke enkel dramatisering/ enkle sanger.</li> <li>- Legge vekt på gjentagelse og imitering..</li> </ul>	<p>Erfare enkle teknikker(tykk malerkost, svamp, rive, lime) Erfare nytte av enkle instrumenter. - Begynnende dramatisering (imitere og repetere) Kunne deler av enkle sanger. Opplever mestringsglede</p>
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kunne primærfargene og få kjennskap til alle fargene</li> <li>- Begynne å bruke saks og lim stift</li> <li>- Få kjennskap til billedkunst</li> <li>- Bruke dans, drama, musikk til enkle tema</li> <li>- Kunstutstilling i barnehagen</li> <li>- Karneval</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Navngi fargene og bruke de i forskjellige sammenhenger</li> <li>- Klippe og lime på ark</li> <li>- Presentere bilder, samtale og fabulere rundt dette, hva ser de, hvilke farger</li> <li>- Tilgang til utkleddingstøy/utstyr og instrumenter</li> </ul>	<p>Begynnende dramatisering og rollelek. Få erfaring med formingsaktiviteter. Kunne noen sanger Kunne navn og vite nytten av ulike instrumenter Mestringsglede</p>
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tegner hodefoting</li> <li>- Bruker vann- maling , flere farger</li> <li>- Erfare ulike teknikker og materialer og møter ulike former for kunstuttrykk.</li> <li>- Bruke ulike instrumenter</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Motivere barna til å uttrykke seg, og gi mulighet til å finne sine egne måter å uttrykke seg på</li> <li>- Tilby barna et variert materiale og inspirere barna til å bli kjent med</li> </ul>	<p>Få erfaring med dramatisering- roller. Lære dans Kunne navn på og vite hvordan en bruker ulike</p>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Dans og drama</li> <li>-</li> </ul>	<p>forskjellige kunstuttrykk og kunstformer</p>	<p>instrumenter. Mestringsglede</p>
5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utvikle tegnerfaringen sin ved å få flere detaljer inn i tegningene/ farge innenfor strekene.</li> <li>- Tørre å stå frem i gruppa, øve på å opptre</li> <li>- Jobbe målrettet mot å ha et adekvat blyantgrep</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Motivere og oppmuntre barna når de tegner</li> <li>- Ha forestilling på juletefesten</li> <li>- La barna selv bestemme hvilke ting de vil bruke i et bilde.</li> </ul>	<p>Vita at kunst er mange ting, ikke bare et bilde. Kunne flere danser etter ulik musikk Opplever mestringsglede</p>



## **Progresjon: Natur, miljø og teknikk.**

**Fra rammeplanen: "Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all slags vær. Fagområdet skal bidra til at barn blir kjent med og får en forståelse for planter, dyr og landskap, årstider og vær. Det er et mål at barn skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling. I dette inngår kjærlighet til naturen, forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen."**

### **MÅLSETTING:**

- **Barn skal få oppleve glede og undring over naturens mangfold ved å ferdes i naturen. Få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen.**
- **Gi barna mulighet til å undre seg og eksperimentere og utforske naturen rundt seg. Gi barna kunnskap om dyr, vekster og miljø og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjon.**
- **Gi barna mulighet til å utforske forskjellige teknikker som kan brukes i lek og i hverdagssituasjoner.**
- **Gi barna mulighet for lek og læring ute i naturen og lære om livets kretsløp.**
- **Gi barna tid til å være nysgjerrige og undrende til naturens mangfold.**

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bruker sansene aktivt ute i naturen</li> <li>- Små turer i barnehagens nærmiljø.</li> <li>- Ut i skogen</li>   <li>- Få kjennskap til de norske husdyrene og dyrelyder.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Smake, lukte, høre, se og ta på.</li> <li>- Gi rom for undring, spontanitet, sette ord på det vi ser og hører. Plukke kongler, blomster...</li> <li>- Ha god tid og gjerne med små grupper</li> <li>- Ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetninger</li> <li>- Bruke pekebøker om dyr, lekefigurer, pc- spill, dyrelyder</li> </ul>	<p>Glede over å bruke naturen. Liker å være ute Lære begreper i forhold til naturen</p>
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Dyrelyder- dyra på gården</li> <li>- Lengre turer</li>   <li>- Plante og så.</li> <li>- Bli kjent med frukt, grønnsaker og bær, lukt, smak og utseende.</li> <li>- Kjenne til hvor ulike matvarer kommer fra.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Legge til rette for gardsbesøk</li> <li>- Være positive i forhold til barns undring, bruke billedbøker og sanger om dyr. Bruke snakkepakken, konkrete ting.</li> <li>- Være med og plante og så i kjøkkenhagen og krukker.</li> <li>- Samtale i fruktmåltid, smake forskjellige ting, tur på torget.</li> <li>- Se i bøker, bondegårdsbesøk, samling om tema, samtale under måltid.</li> </ul>	<p>Kunne navn på de vanligste dyra på gården. Kunne sanger om dyr. Kunne navn på frukt, grønnsaker... Er trygge på naturen, tørr og utfolde seg, undre seg.</p>
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Få kjennskap til de ulike årstidene.</li>   <li>- Få kjennskap til elementene ; jord, ild, lys og vann.</li> <li>- Blomster- insekter</li> <li>- Fugler/ fisker- livet i fjæra.</li> <li>- Gå lengre turer.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Se på naturen rundt oss, og samtale om årstidsvariasjoner og været.. Hva skjer og hvorfor?</li> <li>- Lage bål på turer, bli kjent med leire, vann og is, hvor kommer lyset fra? Lage snølykter og hva skjer når vi tar med oss snøen inn?</li> <li>- Plukke blomster, presse blomster</li> <li>- Kunnskap om blomster insekter, se i bøker., samtale omkring, studere dem i forstørrelsesglass.</li> </ul>	<p>Kunne navn på årstiden og hvilke klær en skal ha på seg. Kunne navn på noen blomster/ insekter Innsikt i fugleliv og livet under vann</p>



		<ul style="list-style-type: none"> <li>- Legge til rette for aktiviteter, kunnskap om fugler og fisker</li> <li>- Lage fuglemat....</li> </ul>	
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Fordype oss mer i de forskjellige temaene</li> <li>- Lage mat på bål</li> <li>- Vi sår- hvordan frø gror</li> <li>- Vi lærer å ta vare på naturen. Menneske og natur ar avhengige av hverandre.</li> <li>- Kildesortering</li> <li>- Bruke digitale verktøy til lek og læring</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ta bilder selv i barnehagen eller på tur, av noe de liker godt, eller synes er morsomt...</li> <li>- Sorterer matavfall, papir, restavfall, plast</li> <li>- Være gode rollemodeller- miljøvern</li> </ul>	Vite noe om miljøvern-sortering
5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <u>Førskolebarna</u></li> <li>- Dypere innblikk i ulike temaer innenfor natur og miljø.</li> <li>- Bruke ulike verktøy.</li> <li>- Kildesortering</li> <li>- Delta i fysikk/ kjemiforsøk</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bruke pc og kamera på tur</li> <li>- Søke informasjon om dyr, naturfenomen, årstider med mer.</li> <li>- Ting vi har opplevd ute som vi ønsker å vite mer om.</li> <li>- Visse ulike fysikk/kjemi forsøk.</li> <li>- Oppleve at leker , bøker og annet utstyr kan repareres.</li> <li>- Snekkergruppe</li> </ul>	Kjenne til gangen i naturer.



## **Progresjon: Etikk, religion og filosofi.**

**Fra rammeplanen:** "Religion og livssyn legger grunnlaget for etiske normer.

*Barnehagen skal reflektere og respektere det mangfold som er representert i barnegruppen, samtidig som det skal ta med seg verdier og tradisjoner i den kristne kulturarven. Den etiske veiledningen barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimeslige tilknytning."*

### **MÅLSETTING:**

Alle barns skal:

- Oppleve respekt for sin kultur og religion.
- Få mulighet til å tilegne seg samfunnets grunnleggende verdier, tradisjoner og høytider.
- Få mulighet til å tilegne seg empati og utvikle konstruktive og nære relasjoner til andre mennesker.
- Oppleve anerkjennende voksne som gir barna rett til å medvirke i sin egen utvikling
- Oppleve voksne som inspirerer og inviterer til undring over grunnleggende spørsmål

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lære bordskikk(bordvers)</li> <li>- Dele og vise omsorg</li> <li>- Oppleve stemning ved ulike høytider</li>   <li>- Utforske og undre seg over det som er i nærmiljøet.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Være rollemodeller(vise hvordan vi omgås hverandre).</li> <li>- Skape stemning</li> <li>- Gi og vise omsorg.</li>   <li>- Stoppe opp sammen med barnet, bekrefte, sette ord på og undre seg sammen med barnet.</li> </ul>	Begynnende omsorg for andre barn og voksne. Få gode opplevelser
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Velge bordvers. Bordskikk- sende til hverandre- takke for maten</li> <li>- Få kjennskap til hva som er rett og galt</li> <li>- Rettledning i konflikter</li> <li>- Bli kjent med juleevangeliet.</li>   <li>- Fortsette å utforske og undre seg over det som er i nærmiljøet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Være tydelige voksne- høflige(takk, vær så god, unnskyld).</li> <li>- Hjelp barna til å forstå forskjell på rett og galt. Fortelle dem at det ikke er lov å slå, ta i fra. Lære dem å ta i bruk ordforrådet sitt istedenfor å være fysisk. Være gode rollemodeller for barna.</li> <li>- Vise hvordan vi håndterer en konflikt.</li> </ul>	Lære begynnende danning Vise interesse for hverandre. Felles opplevelser i forbindelse med høytider.
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ser konsekvenser av sine handlinger. Utvikle toleranse- interesse for hverandre</li> <li>- Ha respekt for andres eiendeler, forskjell på mitt og ditt. Respektere andres grenser.</li> <li>- Utvikle et godt selvbilde: "det er godt å være meg".</li> <li>- Bli kjent med påskebudskapet.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hjelp barna i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger. Snakke positivt om at vi er ulike.</li> <li>- "Steg for steg"- bruke rollespill, bøker.</li> <li>- Lære barna å spørre om å låne, ikke bare ta.</li> <li>- Julevandring og påskevandring i kirken.</li> </ul>	Lære å respektere hverandre. Forså konsekvenser av rett og galt. Det er flott å være forskjellige.  Kjenner til påskebudskapet og juleevangeliet.
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bli kjent med kristne høytider og tradisjoner</li> <li>- Begynnende innsikt i andre kulturer</li> <li>- Vise omsorg for hverandre, hvordan vi oppfører oss mot andre.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Formidle hvorfor vi feirer jul og påske, og at ikke alle feirer jul og påske.</li> <li>- Veilede til å handle riktig, og gi ros når de er snille og behandler hverandre med respekt.</li> </ul>	Begynnende forståelse for og kjennskap til kristne høytider, og kjennskap til andre kulturer.

5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kjenner til kristne høytider og tradisjoner knyttet til religioner som er representert i barnegruppen.</li> <li>- Lære at alle har en verdi i felleskapet og vise respekt for hverandre og at vi er forskjellige</li> <li>- Utvikle toleranse og interesse for hverandre og hverandres bakgrunn, uansett kulturell og religiøs eller livssynsmessig tilhørighet.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Møte barns tro, spørsmål, undring, med alvor og respekt.</li> <li>- Ha fokus på at vi er ulike, men viktige for felleskapet. Stoppe mobbing.</li> <li>- Personalet skal skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og forskjellige måter å leve på.</li> </ul>	<p>Begynnende forståelse av ulike markeringer av høytider.</p> <p>Forstår mangfoldet i forhold til kultur- religion.</p> <p>Kjenner seg selv...</p>
-----	--	---	---



## **Progresjonsplan fagområde: Nærmiljø og samfunn**

Fra rammeplanen: *“Barnehagen skal bidra til at barn møter verden utenfor familien med tillit og nysgjerrighet. Den skal legge vekt på å styrke kunnskap om og tilknytning til lokalsamfunnet, natur, kunst og kultur, arbeidsliv, tradisjoner og levesett. Barns skal medvirke i å utforske og oppdage nærmiljøet sitt.”*

### **MÅLSETTING:** Alle barns skal:

- Bli kjent med samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet.
- Få kjennskap til historisk utvikling i nærmiljø og samfunn.
- Få innsyn i ulike tradisjoner og levesett.
- Få erfaringer når det gjelder demokratiske avgjørelser, og betydningen av likhet og rettferdighet.
- Oppleve at de er en aktiv part og må bidra til fellesskapet i barnehagen samtidig som de blir respektert og møtt på egne behov.
- Oppleve at gutter og jenter er likestilt.
- Bli kjent med den Samiske kulturen(Norges urbefolkning)

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bli trygge på seg selv, voksne og barn i barnehagen.</li> <li>- Bli kjent med, og få opplevelser i nærområdet til barnehagen.</li> <li>- Ta hensyn/ å være en del av felleskapet.</li> <li>- Tradisjon / 17 mai</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Være trygge og nære voksne, og gi omsorg på barnets premisser.</li> <li>- Gå tur med vogn i nærmiljøet.</li> <li>- Vente på tur, være sammen om leker og lignende.</li> <li>- Se på fargene i flagget, syng nasjonalsangen og andre 17. mai sanger.</li> </ul>	<p>Bli trygge i barnehagen. Viser glede ved å utforske rundt omkring i barnehagen.</p>
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utvide kjennskap i nærmiljøet.</li> <li>- Klare å gå selv, korte turer.</li> <li>- Ta hensyn til andre</li> <li>- 17. mai</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Samtale om hva som er rundt i nærmiljøet vårt. Gå turer uten vogn, oppmuntre til mestring. Sette ord på hva vi ser i nærmiljøet, sanse..</li> <li>- Oppmuntre barna til å hjelpe hverandre.</li> <li>- Lære fargene i flagget. Høre / syng nasjonalsangen og andre 17 .mai sanger. Lage 17 mai pynt</li> </ul>	<p>Tørre å røre seg ett steg lengre... Klarer å gå selv... et lite stykke på tur.</p>
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Erfare at vi er likeverdige og bidrar til felleskapet.</li> <li>- Oppleve at jenter og gutter er likeverdige.</li> <li>- Besøke steder i nærmiljøet.</li> <li>- 17.mai</li> <li>- Lære hvordan en oppfører seg i trafikken</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gi barna følelsen av at de er savnet og viktige i gruppa ved fravær.</li> <li>- Tilby aktiviteter som ivaretar likestilling</li> <li>- Fargelegge flagg, lære sanger, snakke om hvorfor vi feirer 17. mai.</li> <li>- Bruker “Tarkus trafikkvenn”.</li> </ul>	<p>Alle skal føle seg inkludert og akseptert uavhengig av kjønn.</p>
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Demokratiske prinsipper, medbestemmelse</li> <li>- Bli kjent med endringer i lokalmiljøet (utbygginger, veier osv)</li> <li>- Hvor bor vi; Haugesund kommune, Rogaland.</li> <li>- Utvikle forståelse for ulike tradisjoner og skikker.</li> <li>- Få begynnende kunnskap om menneskerettigheter. Spesielt Barnekonvensjonen.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Snakke mer om konsekvenser av handlinger og valg.</li> <li>- Være oppdatert og opptatt av samfunnet, og vise interesse for barnas bomiljø og de mange mulighetene.</li> <li>- Bruke atlas, internett som oppslagsmiddel.</li> <li>- Henge opp barnekonvensjonen, samtale rundt denne.</li> </ul>	<p>Få en forståelse for at Haugesund er i endring- Kjenne til tradisjoner i nærmiljøet. Kjenne til hvem jeg er og hvor jeg bor. Kjenne til mine rettigheter som barn.</p>

5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Få kunnskap om samene som Norges urbefolkning.</li> <li>- Kjennskap til aktuelle arbeidsplasser i nærmiljøet.</li> <li>- Erfare at barna har medvirkning og demokrati</li> <li>- Erfare at alle mennesker, uansett alder, kjønn og forutsetninger, inngår og bidrar til felleskapet i barnehagen.</li> <li>- FN Barnekonvensjon</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kunnskap om samene, bruke litteratur, bilder, bøker. Markere samefolkets dag 6 februar. Bruke internett som oppslagsmiddel.</li> <li>- Gi barna mulighet for møter med aktuelle arbeidsplasser.</li> <li>- Kunnskap om barnekonvensjonen.</li> </ul>	<p>Kjenner til at samene er en del av Norges urbefolkning. Skal kunne vita hva foreldrene jobber med. Kjennskap til Barnekonvensjonen.</p>
-----	---	---	--



## Progresjonsplan fagområde: Antall, rom, form.

*Fra rammeplanen: "Barn er tidlig opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og jakter på sammenhenger. Gjennom lek, eksperimentering og hverdagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse. Barnehagen har et ansvar for å oppmuntre barns egen utforskning og legge til rette for god stimulering."*

### MÅLSETTING:

- Barn skal oppleve spenning og glede over å utforske og leke med tall og form.
- Barna skal bli fortrolige med anvendbare matematiske begreper.
- Barna skal få mulighet til å utforske og leke med form og mønstre.
- Barna skal erfare ulike størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne.
- Barn skal få mulighet til å erfare plassering og orientering, og på den måten utvikle sine evner til lokalisering.

ÅR	HVA	HVORDAN	PROSESSMÅL
1-2	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Få kjennskap til ulike former</li> <li>- Begynnende konstruksjonslek</li> <li>- Begynnende forståelse for sortering</li> <li>- Få kjennskap til enkle sanger og regler med bevegelse og takt</li> <li>- Gi barna forståelse av nå og etterpå</li> <li>- Erfaring om rom og plassering</li> <li>- Kjenne plassen sin i garderoben og ved bordet.</li> <li>- Få kjennskap til tallrekka..</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Puttekasser, puslespill, klosser baller og duplo.</li> <li>- Sette ord på tall ved påkledning, måltid (rutinesituasjoner).</li> <li>- "Tommelfinger, tommelfinger" ...</li> <li>- Bruke sanger, gjenta</li> <li>- Sette ord på gjenstanders fasong og størrelse</li> <li>- Barna er med på rydding i kasser, sortere...</li> </ul>	Få erfaringer, trygghet, gjenkjenne, finne igjen, kan sortere.
2-3	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lære tallremse 1-2-3 ... osv</li> <li>- Få kjennskap til formen firkant, trekant og sirkel.</li> <li>- Kjenne grunnleggende begreper; stor/liten, kort/lang, over/under osv</li> <li>- Få erfaringer med mengde 1-3 (forskjell på en og mange)</li> <li>- Sortere (f.eks farger og størrelser)</li> <li>- Begynnende kjennskap til turtaking</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Telle med barna i her og nå situasjoner.</li> <li>- Lese, dramatisere eventyrene "De tre Bukkene Bruse" og "Gullhår og de 3 bjørnene".</li> <li>- Bruke begrepene bevisst gjennom dagen, som å be barna sette skoene under benken.</li> <li>- Bruke f.eks. måltidet til å telle druer, agurkskiver, blåbær osv.</li> <li>- Bruke ulike materiell til å sortere-gule klosser, små klosser osv....</li> <li>- Vente på tur i samlingsstund og måltid osv....</li> </ul>	Kunne bruke en putte boks. Kan bygge oppover Sorterer etter farger, form Kjenne tallrekken, og noen former
3-4	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tallremse 1-10</li> <li>- Begynnende kjennskap til måleredskaper (volum, mengde, vekt).</li> <li>- Pusle enkle puslespill/spill</li> <li>- Forstå turtaking i spill, beherske spilleregler.</li> <li>- Utvide forståelsen for mengde, antall og sortering.</li> <li>- Begynner med peketelling</li> <li>- Snakke om i går, i dag, i morgen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Telle fingrene. "En og to og tre indianere". Lese/dramatisere geitekillingen som kunne telle til 10"</li> <li>- Være med på matlaging. Måle høyder og lengder.</li> <li>- Spille spill eks" Stigespillet."</li> <li>- Hva kan vi spise med? Hva kan vi kjøre med?</li> </ul>	Telle til 10 Mestre enkle puslespill. Har følelse med begrepene Tung/lett, mye/ lite.
4-5	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bli kjent med tallremse opp til 20</li> <li>- Utvide kjennskap til begreper innen mengde, antall og størrelse.</li> <li>- Forstå mengde opp til 5</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bruke aktivt matematiske begrep</li> <li>- Styrke barnas nysgjerrighet</li> <li>- Gi mulighet for redskaper til inspirasjon i leken/ eksperimenter</li> </ul>	Bli kjent med ulike matematiske begrep. Forståelse av mengde opp til 5.

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Jobbe med matematiske begreper( fram, tilbake, til, fra, først, sist, over, under osv.)</li> </ul>	<p>ute og inne.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Telle barna og de voksne i samling.</li> <li>- Brettspill, lotto, "Ellinga vellinga...".</li> </ul>	<p>Kunne enkle spill. Klassifisere ting slik at det gir mening..</p>
5-6	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Få kjennskap til årstall, dato, måned.</li> <li>- Koble antall til mengde.</li> <li>- Videreutvikle kjennskap til kilo, liter, meter.</li> <li>- Forstå mengder opp til 6.</li> <li>- Spille spill, mer avanserte spill</li> <li>- Kunne navngi grunnformer.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Bruke kalender.</li> <li>- Delta i matlaging ved å være med å måle, veie, telle...</li> <li>- Legge til rette aktiviteter med spill.</li> <li>- Bruke matematisk språk i her og nå situasjoner.</li> <li>- Være bevisste voksne.</li> <li>- Gi barna impuls/ erfaring med design, former og mønster.</li> </ul>	<p>Inspirasjon til videre utforskning med tall, konstruksjon, mengde og volum og former.</p>

